

REZULTATI PROBNIH SONDIRANJA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN U 1986. godini

RESULTATE DER PROBEGRABUNGEN DES STADTMUSEUMS VARAŽDIN

Tokom rujna 1986. godine izvršio je Arheološki odjel GMV probna sondiranja na 4 lokaliteta koji su u muzejskoj terenskoj dokumentaciji evidentirani kao moguća arheološka nalazišta. I do sada su na području koje svojom djelatnošću pokriva naš muzej, povremeno vršena probna sondiranja, no prošlogodišnjim terenskim radovima započeli smo s novom praksom koja bi trebala postati redovita: u sklopu planirane terenske djelatnosti izvršit ćemo svake godine uz jedno veće arheološko istraživanje i 3—4 probna sondiranja, kako bismo prikupili što više podataka za arheološku topografiju ovog područja.

Lokalitet **Pod lipom** kod sela Zbelava, opć. Varaždin spominje M. Fulir u članku *Mogile u okolici Varaždina*, Var. vijesti broj 798 — 799, 8. — 15. VI 1961. Lokalitet je u nekoliko navrata obilažen, prikupljeno je i nešto površinskih nalaza (kamene sjekire, jezgre, nožići i strugala, te keramika) koji su ukazivali na postojanje naseobinskog kompleksa iz vremena eneolita. Lokalitet predstavlja ovelu prirodnu uzvisinu koja se za cca 2 m uzdiže iznad okolnog terena. Promjer uzvisine je 60-tak koraka. »Pod lipom« nalazi se oko 150 m sjeverno od nekadašnjeg mlina obitelji Vidović, uz cestu Zbelava-Kelemen. Uz južnu padinu uzvisine protiče potok Zbel. Okolno područje vjerojatno je u prošlosti bilo podvodno i močvarno, barem u određenom periodu godine, pa je uzvisina vrlo dobro mogla poslužiti za sklanjanje ili čak i trajnije naseljavanje. Čitav kompleks uzvišenja i okolnog terena nalazi se pod obradivim površinama. Naziv lokaliteta potječe iz vremena kada je na uzvišenju rasla velika lipa koje se stariji ljudi još sjećaju.

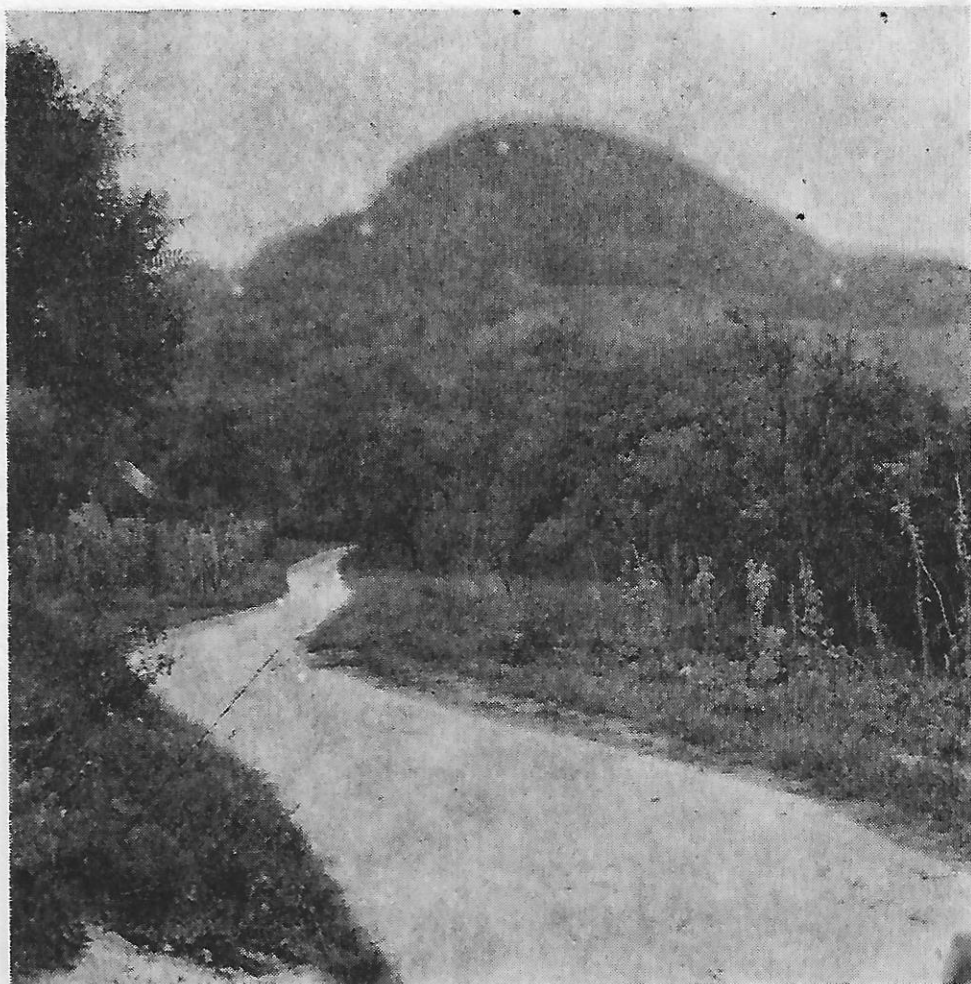
U toku probnih sondiranja istražili smo 3 sonde ukupne površine 20 m². Sonda I otvorena je na najvišem dijelu terena, dok su druge dvije postavljene nešto niže, sjevernije od ove. U sondi I naišli smo na dio većeg ukopanog objekta, ispunjenog pepelom, fragmentima keramike, komadićima ugljena i zapečene zemlje. Prema tipološkim karakteristikama keramičkog materijala objekt pripada starijem željeznom dobu.

Sonda II osim površinskih nalaza već spomenutih eneolitiskih obilježja, nije dala rezultata. U sondi III istražen je također dio nekog većeg, ali plitko ukopanog objekta u kojem je nađena veća količina grublje, šupljikave keramike oker-sive boje, rađene vjerojatno na sporotirajućem lončarskom kolu. Ulomci pripadaju jajolikim loncima razgrnutog oboda. Jedan fragment dekoriran je nepravilnim, višerednim valovnicama i horizontalnim linijama. Uz keramiku slavenskog obilježja nađeno je i željezno kresilo. Materijal sa sondiranja još nije obrađen, no nalazi iz sonde III pripadati će najvjerojatnije kraju 8. i 9. st.

Rezultati probnog sondiranja na lokalitetu »Pod lipom« ukazuju na postojanje višeslojnog naseobinskog kompleksa. Vjerojatno su objekti eneolitiskog naselja bili najpliće ukopani, pa su uslijed obrade zemlje uništeni, a materijal iz tog perioda nalazimo danas kao površinski. Na istom mjestu postojalo je i naselje starijeg željeznog doba, a već u historijskom razdoblju i naselje neke slavenske zajednice. Rezultati ovog probnog sondiranja, a i ugroženost nalazišta, stavili su istraživanje lokaliteta »Pod lipom« u prvi plan istraživačke djelatnosti Gradskog muzeja.

Kukelj je strmo stožasto brdo (517 m aps. vis.) koje se uzdiže iznad sela Višnjica Donja, opć. Ivanec, a pripada sklopu Ravne gore. U dokumentaciji Arheološkog odjela spominje se tek šturi podatak da na vrhu brda postoje tragovi naselja starijeg željeznog doba. Krajem 1983. godine predao je Križanec Blaž iz Višnjice Donje Gradskom muzeju veću količinu grube naseobinske keramike mlađeg brončanog, odnosno starijeg željeznog doba, koju su na Kukelju u igri iskopala djeca. Nekoliko prethistorijskih i antičkih nalaza sa istog lokaliteta ima u svojoj zbirci i Danijel Šantalab iz Višnjice Gornje. Predmete je sakupio na strmim padinama uzvišenja prilikom rigolanja vinograda koji su ranije ovdje postojali.

Na samom vrhu brda nalazi se manji plato dimenzija 21 m x 23 m, a cca 10 m niže proteže se po padini još i danas dobro vidljiva terasa širine 2—6 m. Terasasto proširenje najbo-

Sl. 1 — Brdo Kukelj, Višnjica Donja, opć. Ivanec
(foto: M. Šimek)

lje je uočljivo na sjevernoj strani brda. U toku radova iskopali smo nekoliko sonda, kako na samom vrhu, tako i na padinama, te na terasi U sondi na platou uzvišenja nije bilo nalaza. Najveća količina materijala nađena je u sondama iskopanim na zapadnoj, vrlo strmoj padini. U istom sloju nađen je s obzirom na vremensku pripadnost vrlo raznolik arheološki materijal: pršljenci za vretena, gruba keramika mladog brončanog, odnosno starijeg željeznog doba, rimski novčić, antička siva i crvena keramika, ulomci kasnolatenske keramike, fragment glatke, crne staklene narukvice. Ova velika količina nalaza potječe vjerojatno sa platoa na vrhu, a na strme padine je dospjela ispiranjem kiša i klizanjem zemlje.

Veći broj nalaza potječe i iz manjih sonda iskopanih na terasi na jugoistočnoj padini (kućna keramika kasnog brončanog-ranog željeznog doba, pršljenci, piramidni utezi).

Po svemu sudeći, strmo brdo i njegov teško pristupačan plato na vrhu sporadično su koristile manje etničke zajednice kroz prethistoriju, ali i u rano povijesno vrijeme, kao neku vrstu zaklona, utočišta. U svakom slučaju, težak pristup do vrha, ali prije svega nedostatak vode, te skućeni prostor platoa nisu pogodovali dugotrajnijem zadržavanju, niti formiranju naselja trajnog karaktera.

Veći istraživački radovi na Kukelju za sada nisu predviđeni, pošto vrlo gusta šuma onemogućava istraživanje i otvaranje većih površina lokaliteta.

I o lokalitetu **Cukovec** (drugi udomaćeni naziv je Gradišće) kod Margečana, opć. Ivanec, postoje u dokumentaciji tek neki osnovni podaci. U popisu arheoloških nalazišta spominje se da je S. Vuković na vrhu brda (340 m aps. vis.) evidentirao zidove nekog obrambenog objekta, izgrađene u tehničici suhozida. Lokalitet

Sl. 2 — Cukovec, Margečan, tragovi zidova
(foto: M. Šimek)

smo u novije vrijeme obišli u nekoliko navrata, pa kako se o dataciji arhitekture nije moglo ništa zaključiti, jer su ostaci zidova dijelom porušeni, a dijelom obrasli mahovinom i bršljanom, odlučili smo se za probno sondiranje.

Na vrhu uzvisine nalazi se veći izduženi plato koji se pruža u smjeru istok-zapad, a omeđen je kamenim zidom. Pristup u ovaj kompleks i danas je sa njegove istočne strane. Na samom ulazu vide se ostaci većeg četvrtaskog objekta, dimenzije kojeg su cca 9 m x 9 m. Dužina čitavog kompleksa je cca 140 m, a širina platoa je oko 25 m. Tragovi i ostaci zidova mogu se pratiti gotovo u čitavoj dužini. S unutarne strane zida vidi se jarak prosječne širine cca 2,5 m, dok mu je dubina danas različita — od 0,40 do 0,80 m. Podno vrha, sa zapadne teško pristupačne strane brda nalaze se stijene sa kojih se pruža pogled na prirodnu komuni-

kaciju dolinom Bednje i Željeznice u podnožju, te dalje sve do Ivanca.

Na prostoru platoa, unutar zidova, iskopali smo sondu dimenzija 1,5 m x 2,5 m. Našli smo samo sitne, atipične fragmente keramike, te nekoliko kamenih nožića i ivera. Istovrsni materijal našli smo i na padini podno zidova. Nakon što smo na nekoliko mjesta očistili i dokumentirali zidove (na sjevernoj i na južnoj strani, te jedan zid četvrtastog objekta kod ulaza) moglo se zaključiti da kod gradnje nije korištena tehnika suhozida, već je kamen vezan žbukom u kojoj ima i usitnjene opeke. Konstrukcija je najbolje vidljiva na segmentu južnog zida. Tu se dobro vidi da je zid imao unutarnji i (vjerojatno) vanjski plašt građen od grubo klesanog kamena povezanog žbukom, a ispunjena između dva plašta sastoji se od kamena lomljenca, također vezanog žbukom. Iako je ovakva teh-

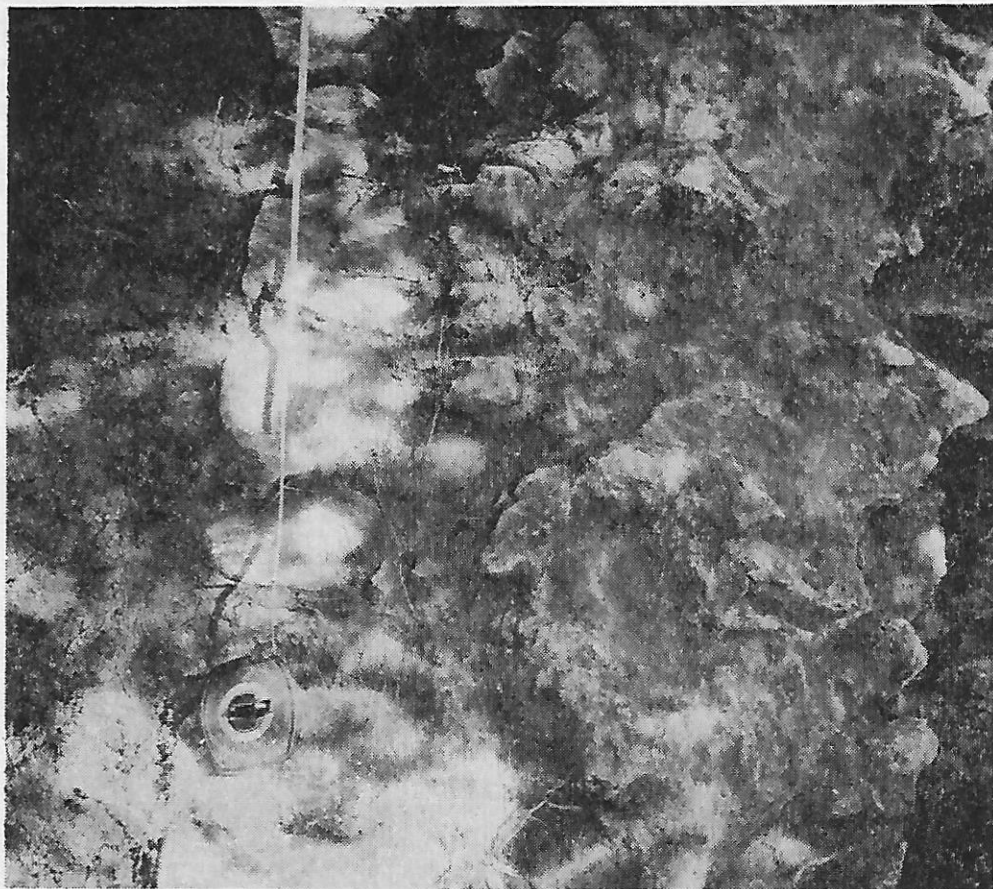
nika gradnje poznata u antičkoj arhitekturi, za sada se o vremenu izgradnje, vrsti i izgledu objekta (ili objekata) na Cukovcu ne može ništa detaljnije reći. Nedostatak pokretnog arheološkog materijala sa ovog lokaliteta također otežava donošenje definitivnih zaključaka.

Treba spomenuti da smo na istočnoj padini podno kompleksa sa arhitekturom registrirali i 2 veće okrugle jame oko kojih se podiže zemljani vijenac. Nakon čišćenja profila jedne od jama, te sondiranja kružnog vijenca, zaključili smo da se radi o vapnarama u kojima se možda peklo vapno korišteno kod gradnje objekata na vrhu. U sondama se naime dobro uočavao sloj žarko crvene pečene zemlje, ispod kojeg se nalazio sloj kamena i vapna.

Lokalitet Cukovec kod Margečana svakako predstavlja vrlo zanimljivo nalazište o kojem još uvijek imamo premalo podataka, ali će vjerujemo daljnja istraživanja koja planiramo vršiti na ovom nalazištu dati i očekivane odgovore o dataciji i funkciji ove arhitekture.

U toku rekognosciranja ludbreškog područja 1966. godine ekipa Arheološkog muzeja iz Zagreba evidentirala je i gradinu **Vučje grlo** na zapadnom dijelu sela Hrastovsko, opć. Ludbreg. Dvostruka gradina promjera cca 300 m stavljena je iste godine pod preventivnu zaštitu. Prilikom obilaska 1966. god. u oštećenim profilima nalazišta nisu konstatirani nikakvi arheološki nalazi, pa se lokalitet nije mogao vremenski opredijeliti.

U novije vrijeme obilascima Vučjeg grla prikupljena je iz profila određena količina srednjevjekovne keramike (14—15. st.), te nekoliko fragmentarno sačuvanih opeka, nalik antičkim. Probim sondiranjem obuhvatili smo sjeverni i južni rubni dio tzv. gradine I (istočne). Od stanovnika sela saznali smo naime da su centralni dijelovi obiju gradina znatno sniženi još u vrijeme kada su se na uzvišenju uzgajale poljoprivredne kulture, a lokalitet je devastiran i kasnije kopanjem jaraka za vojnu vježbu. U

Sl. 3 — Cukovec, Margečan, segment očišćenog zida
(foto: M. Šimek)

sondi I na sjevernom rubnom dijelu gradine nije bilo nalaza, dok smo u sondi II našli nekoliko fragmenata srednjovjekovne keramike.

Lokalitet se i u novije vrijeme oštećuje, osobito njegova sjeverna padina na kojoj mještani kopaju zemlju za nasipavanje dvorišta. U jednom od oštećenih profila konstatirali smo manju jamu ispunjenu srednjovjekovnom keramikom. U podnožju gradine, na njezinoj sjevernoj strani uočili smo poveću hrpu vrlo kompaktne, zapečene zemlje u kojoj je bilo i fragmenata opeka. Nakon istraživanja ovog mjesta ustanovili smo da se radi o još dobro sačuvanom donjem dijelu — ložištu opekarske peći pravokutnog oblika. Ložište je zidicem širine 35 cm bilo pregrađeno na dva jednaka dijela. Horizontalna pregrada nije sačuvana. Zidovi ložišta tvrdo su zapečeni, građeni iz gline i komada opeke koja se mjestimice uslijed vrlo visokih temperatura pretvorila u staklastu masu. Dimenzije otkrivenog ložišta su 1,85 m x 1,65 m, a najveća sačuvana visina peći je 0,95 m. Ispunu peći sa-

činjavala je urušena zemlja i fragmenti opeka. Opeke koje smo u toku istraživanja nalazili i na širem području ispod padine, ali i u profilu zemljišta, po svojim dimenzijama, ali i nekim drugim karakteristikama (otisci životinjskih šapica) pripadaju rimskom periodu. Pošto osim opeka nije nađen nikakav drugi pokretni materijal, za sada se ne može detaljnije odrediti vrijeme funkcioniranja ove antičke opekarske peći. Peć je prvobitno bila ukopana u padinu, ali je uslijed kopanja zemlje ostala odvojena od nje.

Istraženi objekt nalazi se in situ, zaštićen i ponovo zatrpan, a vjerujemo da će se akcija njegove konzervacije, prenošenja u krug ludbreške ciglane, te prezentacija realizirati tokom ove godine.

U planu je i daljnje istraživanje sjevernog podnožja i padine Vučjeg grla, jer na to obavezuje velika količina antičke opeke na lokalitetu, a čini se i još najmanje jedna peć, svega nekoliko metara udaljena od ove istražene.

Sl. 4 — Vučje grlo, Hrastovsko, antička peć
(foto: M. Šimek)

Zusammenfassung

Im Jahre 1986. unternahm die Abteilung für Archäologie — Gradski muzej Varaždin Probegrabungen an 4 Fundstellen. Ziel dieser Ausgrabungen war Sammeln von möglichst vielen Angaben für archäologische Topographie.

An dem Fundort POD LIPOM unweit vom Dorf Zbelava, Gemeinde Varaždin wurden Reste einer Siedlung der älteren Eisenzeit entdeckt, aber auch eine Siedlungsgrube des frühen Mittelalters (8. — 9. Jahrhundert) mit grober slawischen, mit unregelmässigen Wellenlinien dekorierten Tonware. Die an diesem Fundort schon früher gesammelten Zufallsfunde, wie Steinbeile, Kerne und Schaber zeigen Merkmale der kupferzeitigen Steinindustrie (wahrscheinlich der Lasinja-Kultur).

Eine Probegrabung wurde auch auf dem Plateau des steilen und schwer zugänglichen Berges KUKELJ (517 Meter über dem Meeresspiegel) unweit von Višnjica Donja, Gemeinde Ivanec durchgeführt (Abb. 1) Die am relativ kleinen Plateau (21 × 23 Meter) erforschten Sonden ergaben keine archäologischen Funde. Das gesammelte archäologische Material stammt aus an steilen Hängen und an südöstlicher Terrasse ausgegrabenen Sonden. Da die Funde der späten Bronzezeit, der frühen und der späten Eisenzeit und der römischen Periode angehören, kann man schliessen dass dieser schwer zugänglicher Ort von Zeit zu Zeit als eine Zufluchtstelle jener ethnischen Gemeinschaften diente, die wahrscheinlich am Fusse des Berges oder in Umgebung ansässig waren.

Auch am Berg CUKOVEC (340 Meter über dem Meeresspiegel) in der Nähe von Margečan, Gemeinde Ivanec, haben wir eine Probegrabung und

Freilegung der Architekturreste unternommen. Das grosse Plateau (140 × 25 Meter) auf dem Gipfel umschliesst nämlich eine Steinmauer (Abb. 2). Am Eingang des Komplexes mit der Architektur befinden sich Fundamente eines viereckigen Baues (9 × 9 Meter). Das innere und äussere Mauerumhang wurde von grob behauenen Steinen gebaut und die Füllung dazwischen besteht aus Bruchsteinen (Abb. 3). Im Mörtel findet man Reste von zerkleinerten Ziegeln. In unseren Sonden haben wir nur atypisches (kupferzeitliches?) Material gefunden; so können noch keine Folgerungen über Alter und Funktion dieser Architektur gezogen werden. An Fundstelle CUKOVEC hoffen wir auch grössere Ausgrabungen durchzuführen.

Burgwall VUČJE GRLO befindet sich westlich vom Dorf Hrastovsko, Gemeinde Ludbreg. Im Laufe der Probegrabungen konnte eine geringere Zahl mittelalterlicher Keramikscherben (14. — 15. Jahrhundert) geborgen werden. Ausgrabung am nördlichen Fusse der Burgwall hat den unteren Teil eines viereckigen römische Ziegelofens (Abb. 4), so wie eine Menge römischer Ziegel ans Licht gebracht. Der Ofen ist 1,85 × 1,65 Meter gross, seine Wand ist bis 0,95 Meter Höhe erhalten geblieben. An der Fundstelle werden auch weitere Ausgrabungen unternommen, da es scheint dass sich in unmittelbarer Nähe des ausgegraben mindestens noch ein Ziegelofen befindet. Von dieser Stelle nur wenige Kilometer entfernt befindet sich römische Siedlung IOVA-BOTIVO, heute Ludbreg und so wäre eine Verbindung zwischen der Ziegelei an VUČJE GRLO und der naheliegenden römischen IOVIA höchstwahrscheinlich.

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Ljerka Albus, Darko Sačić, Mirjana Dučakijević, Magdalena Lončarić, Marina Šimek

Odgovorni urednik: Darko Sačić

Prelom: Uredništvo

Naslovna stranica: Darko Sačić

Fotografija — Davor Putar

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori.

Nakladnik:

Gradski muzej Varaždin

Za nakladnika: Darko Sačić

Tisak: »Zrinski« Čakovec

Broj 10 — Ožujak 1987.

God. X

Naklada 800 komada

Naslovna stranica: S izložbe »40. godina arheoloških istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj«

Prijevod: Željko Grabar, Vid Lončarić, Ljerka Perči, Marina Šimek, Vesna Šimunić

GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN
ARHEOLOŠKI ODJEL

15644